

Entistä avoimempi Terra

Suomen Maantieteellisen Seuran hallitus päätti viime vuonna ryhtyä julkaisemaan *Terra Open Access*-muodossa. Päätöksen jälkeen lehden toimitus on pohjustanut avoimeen julkaisemiseen siirtymistä rakentamalla lehdelle uutta kotisivua Tieteellisten seuran valtuuskunnan (TSV:n) ylläpitämään <journal.fi>-palveluun, jota myös Seuran kansainvälinen julkaisusarja *Fennia* käyttää. Nyt harjankorkeuteen noussut rakennelma alkaa olla valmis vastaanottamaan niin sisältöä kuin vierailijoitakin osoitteessa <terra.journal.fi>. Parempaa lahjaa lehti tuskin voisi antaa lukijoilleen – tai itselleen – 130. vuosikertansa kunniaksi.

Avoim� saatavuus on ensisijaisesti lisäpalvelu, joka ei muuta lehden sisällöllisiä linjauksia tai toimintaperiaatteita. Samalla sähköistyminen ja avoim� ovat kuitenkin suuria askeleita, joilla *Terra* päivittyy osaksi 2010-luvun julkaisukäytäntöjä. Suomessa on jo pitkään tehty työtä tiedejulkaisujen avoimen saatavuuden ja kannattavuuden parantamiseksi, ja avoimeen julkaisemiseen siirtymistä on joudutettu opetus- ja kulttuuriministeriön linjausten mukaisesti esimerkiksi TSV:n jakamien valtionavustusten myöntökriteeristöä viilaamalla. Lisäksi sekä yliopistot että jotkin ulkopuoliset tutkimusta rahoittavat tahot ovat alkaneet vaatia yhä määrätietoisemmin tutkimusartikkelien avointa julkaisemista tai rinnakkaistallentamista. Tätä taustaa vastaan *Terran* avaaminen on eräänlainen pakon sanelema liike. Jos lehteä julkaistaisiin jatkossakin

vain paperisessa muodossa tai jos se piilotettaisiin maksumuurien taakse, olisi julkaisu poissa sieltä, missä tieteellinen tieto, sen käyttäjät ja sitä tukeva rahoitus tällä hetkellä liikkuvat. Lehteen tarjottavien tutkimusartikkelien määrän lasku viime vuosina viittaa siihen, että aikailu avoimuuteen siirtymisessä on ollut lehdelle haitaksi jo nyt.

Syyt *Terran* avaamiseen eivät ole kuitenkaan yksinomaan pragmaattisia. Pikemminkin lehti asetuu nyt samalle tasolle taustaihanteidensa kanssa. Avoin saatavuus tukee täydellisesti SMS:n toiminnan lähtökohtia, joissa korostuu pikemminkin laadukkaan tieteen edistämisen eetos kuin halu jalostaa tiedejulkaiseminen voittoa tuottavaksi liiketoiminnaksi. Avoim� vaalii myös SMS:n historiallista perintöä – perustettiinhan toinen nykyisen Seuran edeltäjästä, Suomen Maantieteellinen Yhdistys, nimenomaan kaikille avoimeksi ja maantieteellistä harrastuneisuutta edistäväksi seuraksi, joka toimi vastavoimana aikansa eksklusiivisille ja korostuneen ammatillisille tieteellisille yhdistyksille. Tähän taustaan kiinnittyy myös *Terrassa* vaalittu pyrkim� varmistaa artikkelien yleistajuisuus silloinkin kun sisältö on ankan tieteellistä.

Terra pysyy toki jatkossakin ensisijaisesti tutkijoiden sekä tutkimusorientoituneiden asiantuntijoiden aikakauskirjana. Samalla avoin saatavuus asemoi sen kuitenkin uudella tavalla osaksi julkaisuverkostoa, joka ulottuu yhteiskunnallisesta päätöksenteosta aina julkiseen keskusteluun.

Ensinnäkin artikkelit ovat jatkossa entistä helpommin saatavilla ja hyödynnettävissä; niin tutkijoiden kuin vaikkapa mediankin on mahdollista tarttua niihin kitkatta. Samalla kirjoittajat voivat integroida *Terrassa* julkaistut tekstinsä entistä tehokkaammin siihen monimediaiseen viestintään, jollaista tieteellinen julkaiseminen nykyisin on. Sähköisessä muodossa julkaistuja artikkeleita, katsauksia ja puheenvuoroja on helppo linkittää esimerkiksi sosiaaliseen mediaan, blogiteksteihin tai *Versuksen* kaltaisiin verkkolehtiin, joissa tutkimukseen pohjautuva ajatuksenvaihto jatkuu vielä kauan tulosten julkistamisen jälkeenkin.

Samalla kun avoin saatavuus asemoi *Terran* entistä ruumiillisemmin osaksi ajankohtaista ”hybridijulkaisemista”, edesauttaa se myös poikkitieteellisen keskustelun käymistä. Nykyisin tutkimus ryhmittyy pikemminkin monesta näkökulmasta lähestyttävien aihepiirien kuin tiukkarajaisten tieteenalaytimien ympärille. Siksi *Terran* kaltaisten alkujan tieteenalakohtaisten yleislehtien on tarkasteltava rooliaan ja asemaansa kriittisesti mutta luovasti. Aihekeskeisten lehtien kanssa kilpaillessaan niiden on näyttyäytävä houkuttelevina ja mielekkäinä foorumeina myös lähitieteenalojen edustajille. Avoin saatavuus murtaa tässäkin suhteessa rajoja tehokkaasti: tutkijoiden ei tarvitse enää pelätä, että heidän ajatuksensa jäävät pienen suljetun tieteenalayhteisön saaliiksi, vaan he voivat jakaa tekstejään rajatta kaikille ammatillisille viiteryhmilleen. Samaan aikaan he löytävät ajatuksilleen ja lähestymistavoilleen uutta yleisöä lehtien perinteisestä lukijakunnasta.

Kun avoimen julkaisemisen edut tuntuvat näin yksiselitteisiltä, voi perustellusti kysyä, miksi muutoksiin on ryhdytty vasta nyt – varsinkin kun SMS:lla on positiivisia kokemuksia *Fennian* avoimesta saatavuudesta. Suurin syy muutosvarovaisuuteen on ollut Seuran ansaintalogiikka. Monen muun tieteellisen seuran tavoin SMS on riippuvainen TSV:n jakamasta valtionavustuksesta, jonka suuruus on sidoksissa seurojen omaan maksuosuuteen ja siten käytännössä jäsenmaksutuloihin. Vastaavasti Seuran konkreettisin jäsenet ja siten yksi ensisijaisista houkutteista on ollut postiluuukkuihin kannettu *Terra*. Seurassa onkin pelätty, että jos lehti avautuu kaikkien saatavaksi, saattavat jotkut jäsenet kyseenalaistaa jäsenmaksun mielekkyyden ja jopa jättää seuran. Pudotus jäsenmäärässä tarkoittaisi puolestaan pudotusta käyttövaroissa – menojen pysyessä kuitenkin ennallaan. Taloudellista varovaisuutta on lisännyt muiden tieteellisten seurojen kokemus siitä, että avoimen julkaisemisen vaikutus irtonumeromyyntiin tai Elektra-latauksiin on ilmeinen.

On totta, että *Terran* avoin saatavuus muuttaa jäsenmaksun luonteen entistä konkreettisemmin julkaisu- ja seuratoiminnan mesenoinniksi. Jäsenet eivät niinkään maksa enää saamastaan edusta kuin laadunvalvonnasta ja toiminnan ylläpitämisestä. Tällaisena raha jalostuu kuitenkin arvokkaaksi kannanotoksi, jollaiseen jäsenistöltä toivottavasti löytyy sitoutumishalua vastaisuudessaakin. Seuran toimintaa tukemalla taataan julkaisujen perusteellinen toimitustyö arviointiprosessin hallinnoinnista ja sisällöllisestä editoinnista kieli- ja ulkoasujen muotoiluun. Etenkin tutkijanuraansa aloitteleville julkaisijoille toimituksen tarjoama apu on korvaamatonta – ja siihen panostamalla SMS jäsenineen tekee suuren palveluksen alansa jatkuvuudelle. Samalla jäsenmaksulla ilmaistaan halu ylläpitää oman tieteenalan kotimaista julkaisutoimintaa ja edistää siten tutkimustulosten kansallista näkyvyyttä sekä yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Vaikka *Terra* on saatavilla jatkossa avoimesti ja veloitusetta verkosta, tulee lehden suurin menot erä koostumaan edelleen paino- ja postituskuluista. Seura on päättänyt – ainakin toistaiseksi – jatkaa lehden julkaisemista myös painatusmuodossa. Siten SMS uskoo tavoittavansa myös ne jäsenensä, jotka eivät käy säännöllisesti verkossa etsimässä alan tuoreimpia tutkimustuloksia. Lisäksi paperille painettu kokonaisuus rohkaisee lukemaan muitakin kuin omaan välittömään kiinnostuspiiriin lukeutuvia tekstejä. Siten se lisää moninaisen, hajanaisenkin, alan koherenssia ja yhteisöllisyyden tunnetta. Siinä missä verkosta on helppo poimia ainoastaan omaan erikoistumisalaan liittyviä kirjoituksia, tulee paperilehteä selaillessaan altistuneeksi kuin huomaamatta myös vieraammille, mutta parhaassa tapauksissa avartaville, lähtökohdille ja katsantotavoille.

Niin Seura kuin *Terran* toimituskin seuraavat avoimen julkaisemisen vaikutuksia ja jäsenistön näkemyksiä kiinnostuksella. Rohkaisenkin lehden lukijoita kertomaan, tuntuuko muutos perustellulta, onko paperisella lehdellä vielä arvonsa, kuinka sähköistä saatavuutta voisi vielä kehittää ja houkutteleeko nykyformaatti julkaisemaan *Terrassa* paremmin kuin vanha. Toimitus suhtautuu kaikkien saamaansa palautteeseen – teemaan sopivasti – avoimin mielin.

HANNU LINKOLA
Terran päätoimittaja